

Notat

Vedrørende: Basisbudget 2020-23 (hovednotat)
Sagsnavn: Budget 2020-23
Sagsnummer: 00.01.00-S55-47-18
Skrevet af: Brian Almann Hansen
E-mail: brian.hansen@randers.dk
Forvaltning: Budget
Dato: 4. oktober 2019
Sendes til: **Byrådet (materiale til 1. behandling af budget 2020-23)**

De økonomiske konsekvenser for Randers Kommune af regeringsaftalen 2020 er nu beregnet. Formålet med dette notat er at give en gennemgang af resultatet – med fokus på udviklingen i den gennemsnitlige kassebeholdning.

Notatet starter med at beskrive udgangspunktet for budgetlægningen 2020-23 – og dernæst de efterfølgende ændringer – herunder regeringsaftalen. Udover udviklingen i den gennemsnitlige kassebeholdning beskrives også kommunens øvrige styringsmål samt de forudsætninger, der er anvendt ved udarbejdelsen af basisbudgettet for 2020-23.

Notatet består af følgende afsnit:

1. Basisbudget 2020-23 – trin for trin (med fokus på den gennemsnitlige kassebeholdning).
2. De vigtigste forudsætninger for basisbudgettet
3. Den samlede resultatopgørelse og kommunens styringsmål
4. Opsummering og råderum.

Der henvises til det uddybende notat om basisbudgettet for en nærmere beskrivelse af basisbudgettet.

1. Basisbudget 2020-23 – trin for trin.

Randers Kommune har to overordnede styringsmål i budgetfasen, nemlig følgende:

- Som minimum balance på det skattefinansierede område i budgetåret (dvs. 2020)
- En gennemsnitlig kassebeholdning på minimum 150 mio. kr. i det sidste overslagsår – altså 2023.

Det er specielt sidstnævnte mål, der giver udfordringer – og derfor er fokus i dette afsnit på udviklingen i den gennemsnitlige kassebeholdning.

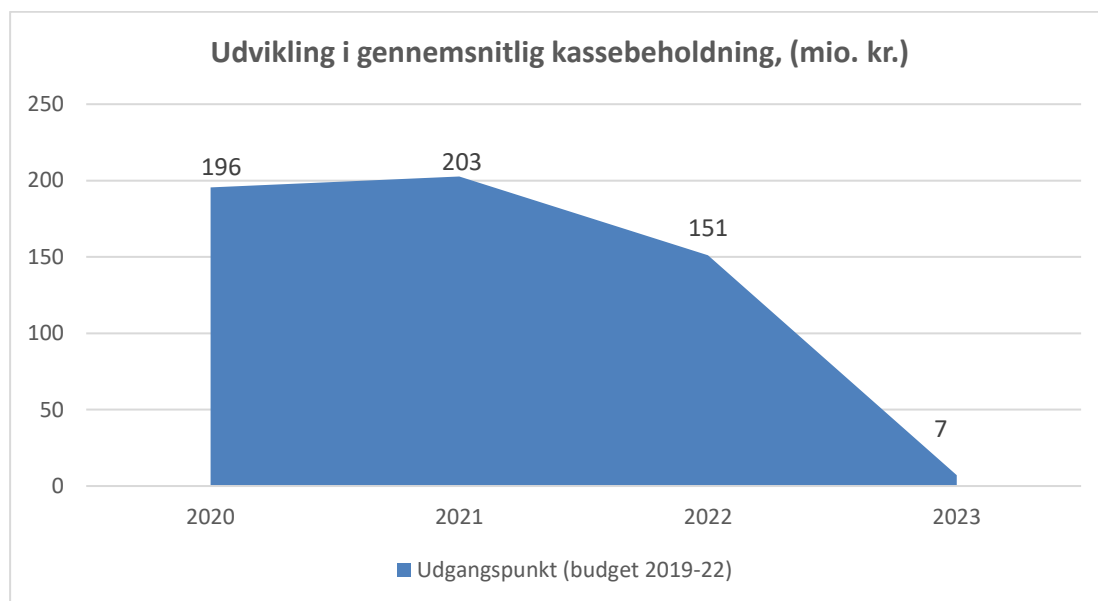
For at forstå udviklingen, er det vigtigt at starte med udgangspunktet – og dernæst se på de efterfølgende ændringer. Dette sker i nedenstående tre afsnit.

Trin 1 - Udgangspunktet (budget 2019-22).

Udgangspunktet for basisbudget 2020-23 er budget 2019-22, hvor der allerede er budgetlagt beløb for årene 2020-2022.

I budget 2019-22 er der indarbejdet et effektiviseringskrav/besparelse på 20 mio. kr. årligt (svarende til ca. 0,5% af kommunens serviceudgifter). Den konkrete udmøntning for 2020 og frem er endnu ikke foretaget, så effektiviseringskravet er blot indregnet i budgettet som et samlet beløb under hvert bevillingsområde.

Selv med de indarbejdede effektiviseringskrav på 20 mio. kr. pr. år (jf. budget 2019-22) er udgangspunktet i 2023 væsentligt under måltallet på 150 mio. kr. Dette skyldes i høj grad forudsætningerne på indtægtssiden, hvor det ekstraordinære finansieringstilskud fra staten forudsættes at være 90 mio. kr. til og med 2021 og dernæst falde til 45 mio. kr. Hertil kommer bortfald af overskud på 33,5 mio. kr. vedr. forsikrede ledige fra og med 2022. Disse forudsætninger videreføres automatisk til 2023, der dermed "fødes" med et stort underskud. I 2022 var der budgetteret med et kasseforbrug på 144 mio. kr. og det samme kasseforbrug er således udgangspunktet for 2023. Dette betyder, at den gennemsnitlige kassebeholdning i udgangspunktet falder fra 151 mio. kr. i 2022 til 7 mio. kr. i 2023, jf. nedenstående figur:

Med et udgangspunkt på kun 7 mio. kr. i 2023 er der langt op til målsætningen på 150 mio. kr. i 2023 – som det også blev fremhævet ved godkendelsen af budgetproceduren for 2020-23 primo marts 2019. Uden ændringer i ovenstående tal ville effektiviseringskravet skulle øges væsentligt (altså udover de 0,5%) for at opfylde kommunens styringsmål.

Overstående udgangspunkt sammenholdt med et fald i folketallet i 2018 bevirkede, at et flertal på byrådsmødet den 29/4 2019 besluttede, at direktionen skulle udarbejde forslag til udmøntning af det fulde effektiviserings-/besparelseskrav, som er nødvendigt for at sikre økonomisk balance i budgetperioden – altså et budgetforslag, hvor kommunens primære styringsmål er indfriet (herunder en gennemsnitlig kassebeholdning på 150 mio. kr. i 2023).

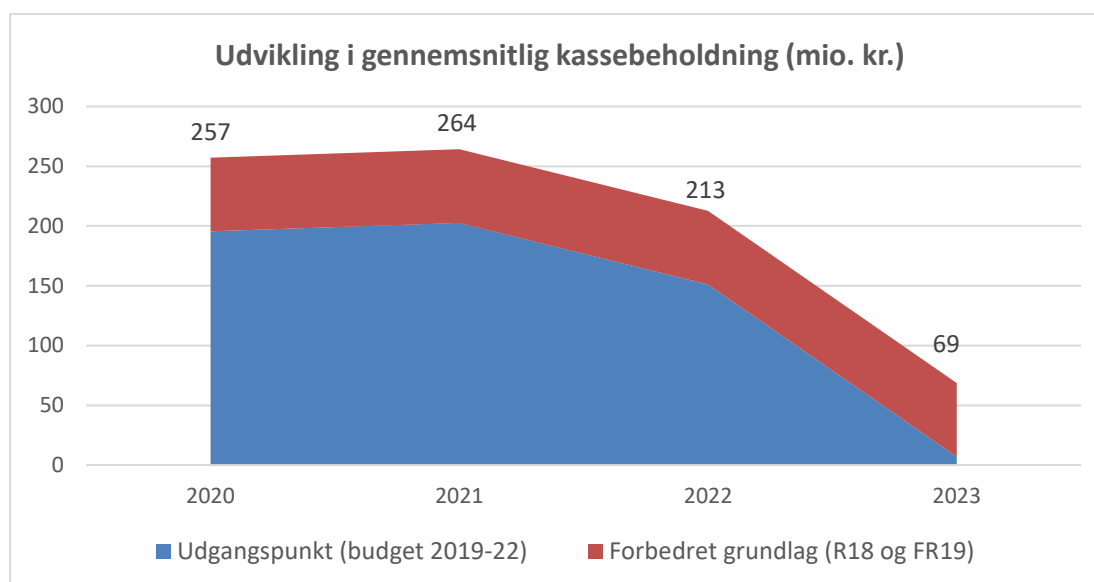
Heldigvis har der siden budgetvedtagelsen for 2019-22 også været ændringer i positiv retning. Regnskabsresultatet for 2018 bidrager således positivt til ovenstående udgangspunkt og det samme forventes at være tilfældet for regnskab 2019. Hertil kommer, at regeringsaftalen for 2020 også bidrager i positiv retning. Effekten af disse ændringer gennemgås i afsnittet nedenfor.

Trin 2 - Regnskab 2018 og forventet regnskab 2019

Regnskabsresultatet for 2018 blev betegnet som et "tilfredsstillende grundlag for budgetåret 2019 og den kommende budgetlægning for 2020". Der var bl.a. mindreudgifter på service og betydelige mindreudgifter på øvrig drift (primært som følge af større overskud på forsikrede ledige end forventet). Der henvises til regnskabsmaterialet 2018 for en nærmere beskrivelse.

Det forventede regnskabsresultat for 2019 viser ligeledes en forbedring på bundlinjen på ca. 20 mio. kr. (i forhold til oprindelige vedtagne budget 2019). Der henvises til budgetopfølgningen pr. 31/5 2019 for en nærmere beskrivelse.

Begge disse forhold betyder et varigt løft af udgangspunktet på godt 60 mio. kr., hvilket illustreres nedenfor:

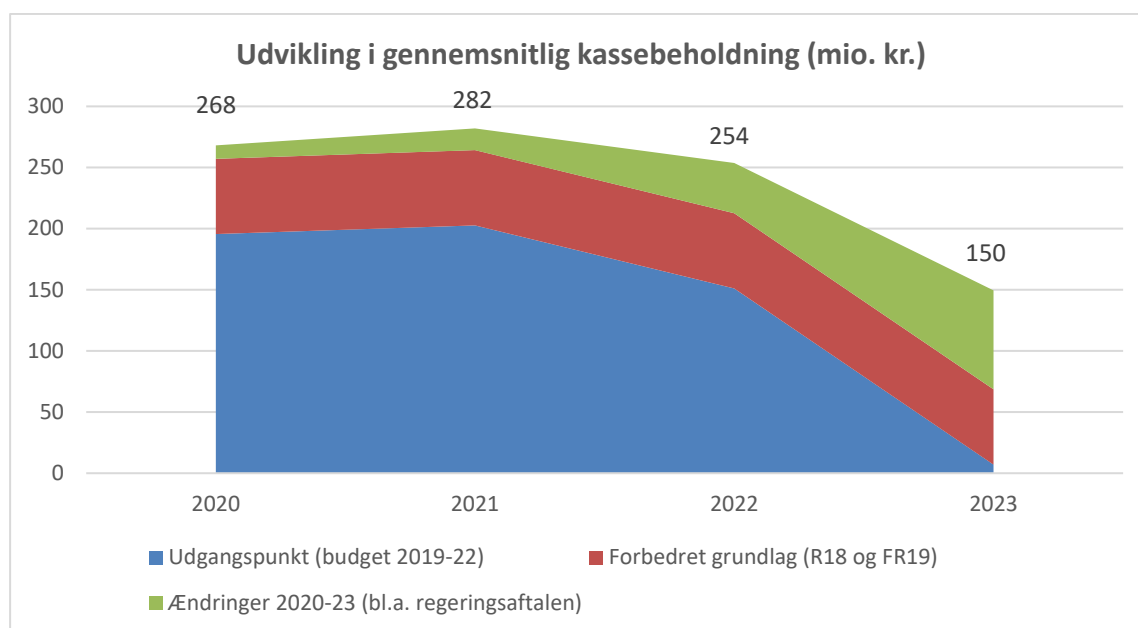
Selv med dette løft er kassebeholdningen i 2023 dog kun på 69 mio. kr. og dermed fortsat langt fra målsætningen på 150 mio. kr. Dette er dog inden indregning af de seneste ændringer – herunder regeringsaftalen – som vil blive beskrevet i afsnittet nedenfor.

Trin 3 - Ændringer i 2020 og frem – bl.a. som følge af regeringsaftalen m.m.

Udover ovennævnte ændringer fra R18 og FR19 er der også en lang række øvrige ændringer, der påvirker tallene for 2020 og frem, bl.a. som følge af regeringsaftalen, opdatering af data i udligningssystemet, ny budgetlægning af indkomstoverførsler m.m.

Regeringsaftalen giver et markant løft på indtægtssiden, men nogle af de øvrige faktorer trækker den anden vej, fx opdateringen af kriterierne i udligningssystemet og de nye tal på udviklingen i indkomstoverførsler. Der henvises til det uddybende notat om basisbudgettet for en systematisk gennemgang af alle disse ændringer.

Det samlede resultat af ændringerne viser dog en nettogevinst for kommunen og effekten på den gennemsnitlige kassebeholdning er illustreret nedenfor:

Resultatet viser, at ændringerne til tallene for 2020 og frem er nok til at sikre en gennemsnitlig kassebeholdning på 150 mio. kr. i 2023. Med fastholdelse af effektiviseringskravet på 0,5% vedtaget i forbindelse med sidste års, er der således akkurat balance i budgettet.

Sammenfattende kan resultatet opsummeres som følger:

- I udgangspunktet var der en gennemsnitlig kassebeholdning på 7 mio. kr. i 2023
- Regnskab 2018 og forventet regnskab 2019 betyder at den gennemsnitlige kassebeholdning i 2023 kan øges til knap 70 mio. kr.
- Yderligere ændringer (bl.a. som følge af regeringsaftalen) medfører, at den gennemsnitlige kassebeholdning ender på 150 mio. kr. i 2023.
- Det er således i udgangspunktet ikke nødvendigt at forøge effektiviseringskravet udover de allerede indarbejdede 20 mio. kr. pr. år (ca. 0,5% pr. år).
- På den anden side er der i udgangspunktet heller ikke et økonomisk råderum til prioritering. Hvis der ønskes et sådant råderum (fx til bevillinger der udløber eller nye tiltag) er det nødvendigt at skaffe finansiering hertil.
- En sådan finansiering kan tilvejebringes enten i form af øgede indtægter (lån, skatter) eller ved omprioritering via et forøget effektiviseringskrav (se afsnit 4 for en nærmere beskrivelse).

Der henvises til uddybende notat om basisbudget 2020-23 for en nærmere beskrivelse af både forudsætninger, resultatopgørelse og nedenstående poster – herunder ændringerne siden budgetvedtagelsen for 2019-22.

2. Væsentligste forudsætninger

Ovennævnte beregninger af udviklingen i den gennemsnitlige kassebeholdning bygger på en lang række forudsætninger. I det uddybende notat om basisbudgettet beskrives forudsætningerne nærmere og der er en oversigt over alle de anvendte forudsætninger.

Nedenfor er opregnet de væsentligste forudsætninger. Der er fortsat betydelig usikkerhed om nogle af de store poster på indtægtssiden – herunder især det ekstraordinære finansieringstilskud og overskuddet vedrørende de forsikrede ledige. På disse poster er der som ovenfor nævnt anvendt samme forudsætninger som i budget 2019-22¹.

Nedenfor er markeret hvilke forudsætninger, der er nye i forhold til tidligere.

- **Uændrede skatteprocenter/promiller** – der forudsættes uændrede skatteprocenter/promiller i forhold til budget 2019-22.
- **Valg af statsgaranti i 2020** – der er forudsat valg af statsgaranti i 2020.
- **Effektiviseringskrav** - De i budget 2019-22 indarbejdede effektiviseringskrav på 20 mio. kr. årligt (ca. 0,5%) er fastholdt i basisbudgettet for årene 2020-22.
- **Effektiviseringskrav i 2023 (NY)** – Der er indregnet et yderligere ”effektiviseringstrin” på 20 mio. kr. i 2023.
- **Ekstraordinært finansieringstilskud** - Randers Kommune modtager som ventet 90,6 mio. kr. i 2020. Herudover er anvendt de samme forudsætninger som i budget 2019-22 – nemlig 90 mio. kr. i 2021 og 45 mio. kr. fra 2022 og frem.
- **Forsikrede ledige** - der anvendes de samme forudsætninger som ved budget 2019-22 – nemlig et overskud på 33,5 mio. kr. i 2020 og 2021 og dernæst balance på området, idet det forudsættes at finansieringen af de forsikrede ledige vil indgå i en kommende reform af udligningssystemet.²
- **Løft af servicerammen (demografi m.m.) (NY)**. Regeringsaftalen for 2020 indeholder et varigt løft på 1,7 mia. kr. som kompensation til kommunerne for flere ældre, kronikere m.m. Beløbet svarer til 28,6 mio. kr. for Randers Kommune og indgår som generel finansiering i basisbudget 2020-23, idet demografireguleringerne på udgiftssiden allerede er indregnet i budgettet.
- **Løft af servicerammen (afskaffelse af MEP program) (NY)**. Regeringsaftalen for 2020 indebærer en afskaffelse af det tidligere moderniserings- og effektiviseringsprogram (MEP) der indebærer en årlig servicerammereduktion på 0,5 mia. kr. i 2020 og 2021. Denne reduktion annulleres hvilket indebærer en merindtægt for Randers Kommune på ca. 8,4 mio. kr. i 2020 og 16,8 mio. kr. i 2021 og frem. Beløbet indgår som generel finansiering i basisbudget 2020-23.

¹ Udgangspunktet var her (jf. kommunens økonomiske politik), at budgetlægningen af indtægtssiden bør være forholdsvis konservativ, således at der er større sandsynlighed for positive fremfor negative korrektioner, når de givne usikkerheder er afklaret.

² På nuværende tidspunkt er forventningen, at der landspolitisk i foråret 2020 træffes beslutning om en udligningsreform med virkning fra og med 2021. Forudsætningerne omkring finansieringstilskud og forsikrede ledige bør derfor ses samlet for årene 2021-2023, idet der her meget vel kan ske en indfasning af det nye system inkl. afskaffelse af det midlertidige finansieringstilskud som kommunerne efterhånden har fået i en længere årrække.

- **Løft af anlægsramme (NY).** Regeringsaftalen for 2020 indebærer et løft af anlægsrammen på 1,5 mia. kr.³ i 2020 og frem - svarende til godt 25 mio. kr. for Randers Kommune. Beløbet indgår som generel finansiering i basisbudget 2020-23.
- **Buffer vedrørende befolkningsudviklingen i 2019 (NY).** De seneste oplysninger om folketallet tyder på, at kommunen ikke opnår den forudsatte vækst på 281 personer i 2019. Dette vil betyde et indtægtstab via udligningen. I modsat retning trækker, at demografien på udgiftssiden – alt andet lige – må forventes at blive mindre. Erfaringen viser dog, at kommunen samlet set vil opleve et tab ved faldende folketal. Som følge heraf er der indregnet en ”tabsbuffer” (netto) på 4 mio. kr. årligt i 2021 og frem.
- **Reservebeløb til brandteknisk gennemgang - anlæg (NY)** – der er indregnet et reservebeløb på 5 mio. kr. pr. år i 2020 og frem til gennemførelse af de obligatoriske brandsikkerhedsmæssige arbejder som en gennemgang af kommunens bygninger forventes at give anledning til.
- **Ny Havnevej** – der er indregnet 15 mio. kr. vedr. Ny Havnevej i 2023, jf. beslutning i budgetaftalen for 2019, hvoraf det fremgår, at de 31 mio. kr. som rester af kommunens finansiering, skal reserveres i årene 2023 og 2024. De resterende 16 mio. kr. forudsættes således indarbejdet i 2024 i den 10-årige investeringsplan som forventes politisk besluttet som led i den videre budgetlægning.
- **Opsparing Klimabro** – i overensstemmelse med budgetaftalen for 2019-2022 er stigningen på 2 mio. kr. i den årlige opsparing til Klimabroen videreført i det nye overslagsår 2023. Der er således afsat 15 mio. kr. til broens opsparing i 2023.
- **Lånedispensationer** - Der er indregnet forventede lånedispensationer på 17 mio. kr. i 2020 og frem – baseret på historiske erfaringer og jf. forudsætningerne i budget 2019-2022. Der forventes svar på ansøgninger fra Ministeriet senest den 7. oktober. I det omfang dispensationen for 2020 overstiger 17 mio. kr. vil differencen kunne indgå i et økonomisk råderum til politisk prioritering.
- **Udskudt forbrug** – forudsætningerne om udskudt forbrug på service og anlæg (overførsler mellem årene) er videreført fra sidste års budget, således at den samlede opsparing (på drift og anlæg) i slutningen af budgetperioden udgør 200 mio. kr.
- **Reservebeløb Hal 4 (NY)** - Som et foreløbigt reservebeløb er der afsat 15 mio. kr. i 2020 til dækning af eventuelle merudgifter vedr. Hal 4 (deponering samt rente- og afdragsfrit lån).

Som nævnt henvises til det uddybende notat om basisbudgettet for en nærmere beskrivelse af ovennævnte – og de øvrige – forudsætninger.

³ I materialet om regeringsaftalen nævnes et løft på 1,3 mia. kr. fra 2019 til 2020. KL havde imidlertid i tilskudsmodellen (som blev anvendt ved budgetlægningen for 2019-22) nedjusteret anlægsrammen i overslagsårene. I forhold til det tidligere indregnede beløb i 2020 (BO 2020) er der således tale om et løft på 1,5 mia. kr.

3. Resultatopgørelse og styringsmål

Resultatopgørelsen sammenfatter alle kommunens udgifter og indtægter i én samlet tabel. Nederst i tabellen ses det samlede resultat – altså om der lægges penge i kassen (-) eller om der bruges af kassebeholdningen (+).

Med udgangspunkt i forudsætningerne fra afsnit 2 kan der opstilles følgende resultatopgørelse for basisbudget 2020-23:

Mio. kr.	2020	2021	2022	2023
Skatter	-4.450,5	-4.579,6	-4.695,3	-4.836,8
Tilskud og udligning	-1.978,6	-2.028,5	-2.006,6	-2.011,4
Serviceudgifter (2020 PL)	4.201,4	4.207,4	4.221,0	4.223,1
Pris og lønpulje, serviceudgifter	0,0	104,7	212,7	323,2
Øvrig drift (2020 PL)	2.060,8	2.101,3	2.136,1	2.155,4
Pris og lønpulje, indkomstoverførsler	0,0	33,3	68,3	104,3
Driftsudgifter i alt	6.262,3	6.446,8	6.638,2	6.806,0
Renter (løbende)	14,8	14,4	13,5	13,0
Resultat af ordinær drift	-152,1	-146,9	-50,3	-29,1
Skattefinansieret anlæg, udgifter	195,0	120,8	178,9	150,8
Skattefinansieret anlæg, indtægter	-5,8	-4,7	-4,8	-3,8
Pris og lønpulje, anlæg	0,0	2,0	6,1	7,8
Skattefinansieret anlæg i alt	189,1	118,1	180,2	154,7
Resultat af ordinær drift og anlæg	37,0	-28,8	129,9	125,6
Jordforsyning	-6,4	19,9	-26,8	-8,1
Ældreboliger	0,0	5,3	-0,7	-1,2
Brugerfinansieret område	5,7	-8,8	-9,4	-10,0
Optagne lån	-48,8	-32,5	-34,2	-34,5
Afdrag på lån	71,9	74,6	76,8	75,5
Finansforskydninger	-54,9	-62,6	-46,8	-27,7
"Hvile i sig selv områder" og finansposter	-32,5	-3,9	-41,1	-5,9
Kassebevægelse	4,5	-32,7	88,8	119,7

(Negative beløb angiver indtægter/overskud)

Resultatopgørelsen viser i forhold til kassebevægelserne stort set balance i 2020. I 2021 er der en kassetilvækst på 32,7 mio. kr., mens der i 2022 og 2023 er et kasseforbrug på hhv. 88,8 mio. kr. og 119,7 mio. kr.

Som allerede beskrevet i afsnit 1 medfører ovenstående kassebevægelser, at den gennemsnitlige kassebeholdning ender på 150 mio. kr. i 2023. Udover dette primære styringsmål har kommunen som nævnt også et mål om balance på det skattefinansierede område i budgetåret – og derudover en række øvrige styringsmål. Disse beskrives nærmere nedenfor:

Balance på det skattefinansierede område i 2020

Tidligere var det primære styringsmål udelukkende kassebeholdningen det sidste år. Styring udelukkende efter kassebeholdningen kan dog grundlæggende være kortsigtet og forbundet med en række uhensigtsmæssigheder. Derfor fremgår det også af kommunens økonomiske politik, at der på sigt (dvs. når der er en højere grad af sikkerhed i forhold til kommunens indtægtsside) primært skal styres efter målet om et gennemsnitligt driftsoverskud på 150 mio. kr. i budgetperioden.

Indtil der opnås en højere grad af sikkerhed omkring kommunens økonomi i et 4-årigt perspektiv, styres derfor udover kassebeholdningen i 2023 også efter balance på det skattefinansierede område i selve budgetåret (hvor indtægtssiden er mere sikker).

Balance på det skattefinansierede område indebærer, at overskuddet på driften som minimum svarer til de budgetterede anlægsudgifter i budgetåret.

For at imødegå eventuelle sanktioner i forbindelse med overskridelse af de fastsatte service- og anlægsrammer fra statens side, er der i budgettet indarbejdet en buffer på både service og anlæg på 40 mio. kr. i 2020. Disse buffere er ikke finansieret, men neutraliseres af modpost under finansforskydninger. Derfor bør bufferne ikke medregnes, når balancen på det skattefinansierede område skal opgøres.

Nedenstående tabel viser resultatet på det skattefinansierede område i 2020 – både med og uden buffere på service og anlæg:

Mio. kr., 2020	Beløb før buffer	Buffer	Beløb efter buffer
Resultat af ordinær drift	-152,1	40,0	-192,1
Skattefinansieret anlæg	189,1	40,0	149,1
Resultat af ordinær drift og anlæg i alt	37,0	80,0	-43,0

(minus angiver overskud)

Resultatet viser i udgangspunktet et underskud på det skattefinansierede område på 37 mio. kr. i 2020. Men korrigeres der for de indarbejdede buffere, er der et overskud på 43 mio. kr. – og dermed er målsætningen i udgangspunktet indfriet.

Som nævnt i kommunens økonomiske politik skal det dog herudover tilstræbes, at der realiseres et overskud, der er tilstrækkelig til at dække nettoudgifterne til afdrag på kommunens gæld. I 2020 skal der afdrages ca. 72 mio. kr. på kommunens skattefinansierede gæld og der forventes ny lånoptagelse på ca. 49 mio. kr. – altså er der tale om et nettoafdrag på 23 mio. kr.

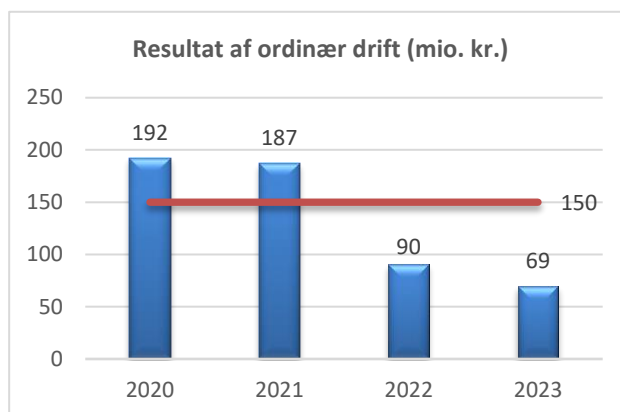
Overskuddet på det skattefinansierede område i 2020 er altså tilstrækkelig til at dække dette nettoafdrag. Dette forudsætter dog, at der ikke forbruges af de afsatte buffere.

Øvrige styringsmål

- **Resultat af ordinær drift**

Målsætningen er et gennemsnitligt overskud (ex. buffere) på 150 mio. kr. i budgetperioden (jf. den røde linje i figuren).

Resultatet viser et samlet gennemsnit på 135 mio. kr. og dermed under måltallet på 150 mio. kr. Årsagen hertil er de valgte forudsætninger vedrørende ekstraordinært finansieringstilskud og forsikrede ledige (jf. afsnit 2), der betyder, at overskuddet i 2022 og 2023 i udgangspunktet bliver 78,5 mio. kr. mindre (jf. figuren).

- **Skattefinansieret bruttoanlæg**

Målsætningen er et gennemsnitligt bruttoanlægsniveau (ex buffer) på 150 mio. kr. i budgetperioden.

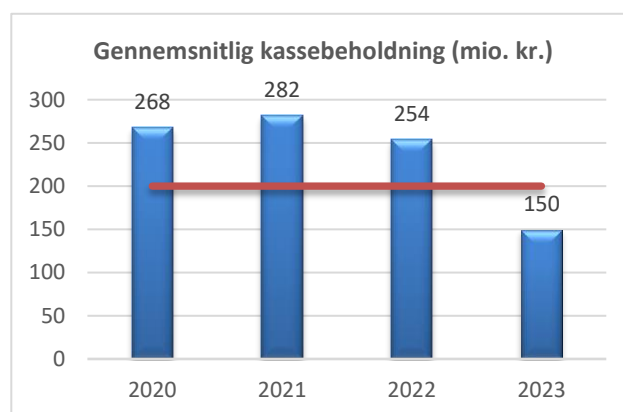
Resultatet viser et samlet gennemsnit på 151 mio. kr. – altså er målsætningen netop overholdt.

- **Gennemsnitlig kassebeholdning i alle år**

Den gennemsnitlige kassebeholdning i alle år skal udgøre 200 mio. kr.

Gennemsnittet over de 4 år er 238 mio. kr. – altså klart over måltallet.

Udfordringen vedrørende kassebeholdningen vedrører det primære styringsmål på 150 mio. kr. i sidste overslagsår. Som beskrevet ovenfor er dette mål lige nøjagtigt indfriet i det foreliggende basisbudget.

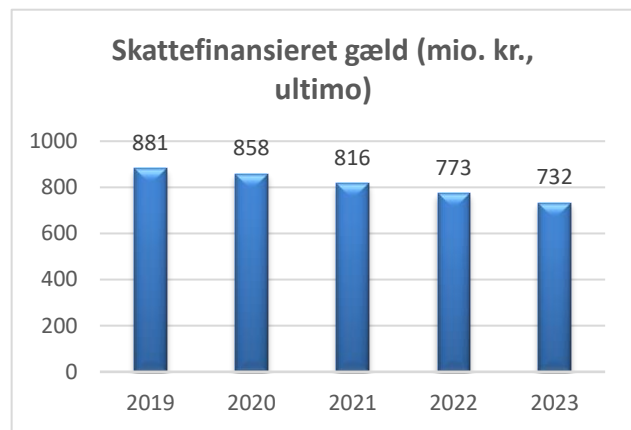

- **Skattefinansieret gæld**

Målsætningen er, at den skattefinansierede gæld skal falde i budgetperioden.

Som det ses af figuren er dette tilfældet, idet den skattefinansierede gæld falder fra 881 mio. kr. ultimo 2019 til 732 mio. kr. ultimo 2023. – altså et fald på 149 mio. kr.

Som tidligere nævnt er der forudsat forventede lånedispensationer på i alt 17 mio. kr. pr. år. I det omfang disse dispensationer bliver større (og realiseres) vil gældsafviklingen blive mindre.

Samlet oversigt over styringsmål

Resultatet af ovenstående gennemgang kan sammenfattes i nedenstående tabel:

Økonomiske styringsmål i budget 2020-23

Mio. kr.	Overordnede mål	Budget 2020-23
Primære styringsmål		
Gennemsnitlig kassebeholdning i 2023	150	150
Balance på det skattefinansierede område i budgetåret ex buffere (minus angiver overskud)	0	-43
Øvrige styringsmål		
Ordinær drift ex buffer (gennemsnitligt overskud)	-150	-135
Gennemsnitlig skattefinansieret bruttoanlægsniveau ex buffer	150	151
Gennemsnitlig kassebeholdning alle år	200	238
Skattefinansieret gæld	Skal falde i perioden	Falder med 149 mio. kr. (fra 2019 til 2023)

4. Opsummering og håndtag

Udgangspunktet for budgetlægningen (fra budget 2019-22) var en gennemsnitlig kassebeholdning i 2023 på 7 mio. kr. Når alle efterfølgende ændringer er regnet igennem (herunder regeringsaftalen for 2020) ender den gennemsnitlige beholdning i 2023 på 150 mio. kr. – og dermed er den ene af kommunens to primære styringsmål netop opfyldt.

Det øvrige primære styringsmål vedrører balance på det skattefinansierede område i 2020 – herunder et overskud der kan dække nettoudgifterne til afdrag på kommunens gæld. Denne målsætning er også indfriet i det foreliggende basisbudget.

De øvrige styringsmål er også indfriet – bortset fra resultatet af ordinær drift, hvor gennemsnittet kun siger 135 mio. kr. mod et måltal på 150 mio. kr.

Generelt kan det konkluderes, at kommunens målsætninger i relation til budgetlægningen stort set er opfyldt – og begge de primære styringsmål er opfyldt. Som følge heraf er det i udgangspunktet **ikke** nødvendigt at forøge effektiviseringskravet udover de allerede indarbejdede 20 mio. kr. pr. år (ca. 0,5% pr. år).

Hvis der ønskes finansiering til nye tiltag eller bevillinger, der udløber m.m. er det dog nødvendigt at skabe et økonomisk råderum – enten ved at øge indtægtssiden eller ved at reducere udgiftssiden (hæve effektiviseringskravet). Nedenstående tabel indeholder mulige håndtag:

Håndtag, mio. kr.	2020	2021	2022	2023	Bemærkning
Ingen prisfremskrivning fortsætter		-9,5	-19,0	-28,5	Ophører som udgangspunkt fra og med 2021 (hvilket er forudsat i budgetforslaget)
Effektiviseringskrav øges med eksempelvis 0,1% årligt		-4,0	-8,0	-12,0	Der forudsættes her, at effektiviseringskravet øges med 0,1% pr. år i 2021 og frem. Med en sådan forøgelse vil det samlede effektiviseringskrav udgøre ca. 0,6% om året fra og med 2021. Det er en mulighed at skævdele det ekstra effektiviseringskrav såfremt man politisk ønsker at friholde udvalgte områder. I givet fald vil beløbet blive mindre end angivet i tabellen
Hæve indkomstkatten med fx 0,1% (modregning)	-12,9	-13,8	-14,2	-15,1	Forudsat modregning. Der er taget hensyn til frit lejde på 12,6 mio. kr. (frit lejde beløbet kan kun bruges én gang).
Lånedispensationer	?				Som nævnt i notatet er der på forhånd indregnet 17 mio. kr. Hvis der modtages mere kan beløbet indgå i råderummet